

УДК 36.338.48:631(332.12)

І. В. Сушик, к.і.н., доцент

Луцький національний технічний університет

О. Г. Сушик, к.п.н., доцент

Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

Формування агротуристичної діяльності як умова покращення добробуту села (на прикладі Волинської області)

У статті показано сільський зелений туризм як невід’ємну складову комплексного соціально-економічного розвитку села. Обґрунтовано переваги індустрії туризму як фактора відродження сільських територій. Висвітлено історію становлення та розвитку сільського зеленого туризму на території Волині. Відмічено економічні причини, що спонукають волинців розпочати власну справу в агротуризмі.

Ключові слова: сільський зелений туризм, агротуристична діяльність, сільський туристичний продукт, самозайнятість.

И. В. Сушик, А. Г. Сушик

Формирование агротуристической деятельности как условие улучшения благосостояния села (на примере Волынской области)

В статье показано сельский зеленый туризм как неотъемлемую составляющую комплексного социально-экономического развития села. Обоснованы преимущества индустрии туризма как фактора возрождения сельских территорий. Отражена история становления и развития сельского зеленого туризма на территории Волыни. Отмечено причины, побуждающие волынян начать собственное дело в агротуризме.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, агротуристическая деятельность, сельский туристический продукт, самозанятость.

I. Sushyk, A. Sushyk

Formation of agricultural tourism activities as a condition for improving the welfare of the village (On example of Volyn region)

This article shows rural green tourism as integral part of economical and social evolution of the country side. The benefits from tourism industry, especially rural green tourism, are the main components for the future social and economical growing of rural

citizens. As a fact that development of rural green tourism can reduce unemployment, can set the balance in economical and demographical aspects at the country side.

This article convinces that involving country side citizens in rural green tourism is a major start point for developing a small business system all over the country, which in future will reduce grocery prices and will give a chance to be able to stand strong on the market with big corporations. That kind of activity will help to rebuild homes and bring wellness to every farmer family and put some some money into the local budgets.

Accent your attention on some regions of Ukraine including Volyn in order to develop rural green tourism in those regions. Between all the main priorities we'd like to point on significant and unexplored recreational potential which needs to be showed to society and used in proper way. Huge history impact in certain regions can compete on European tourism market. All of the above can solve the problem of unemployment, labour migration, ecology and difficult economical and social climate in the country.

This article briefly covers the history of formation and development of rural green tourism in Volyn. Presents dynamic of rural tourism enterprises in recent years. These economical factors that motivate Volynians to start there own business (glut of the labour in the country side, failure of agricultural enterprises provide their employees higher wages, hidden unemployment).

It is noted that Volyn region has a very rich natural and ethno-cultural and aesthetic resource base that creates conditions for its widespread use in recreational purposes. These benefits as well as geographical location of the region makes the local tourism highly competitive on the market of rural tourism not only in Ukraine, but also abroad. Analyzed basic reasons hindering the formation and development of rural tourism as a business activity in rural areas.

Key words: rural green tourism, agricultural tourism activities, rural tourism product, self-employment.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Пріоритетність розвитку сільського туризму в Україні зумовлюється нагальною необхідністю розв'язання соціально-економічних проблем сучасного села. За роки незалежності України в сільській місцевості спостерігається зменшення населення, зростання безробіття, масова заробітчанська міграція. Розвиток туризму міг би зупинити таку сумну тенденцію в українських селах.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Окремі проблеми розвитку сільського зеленого туризму як підприємницької діяльності досліджують відомі вчені В.Васильєв, П.Горішевський, Ю.Зінько, В.Гловацька, М.Рутинський, М.Костриця, О.Сідун, Л.Черчик та інші.

Незважаючи на значущість проведених досліджень, проблема розвитку сільського (зеленого) туризму як підприємницької діяльності є нова й потребує системного вивчення, в тому числі на регіональному рівні.

Цілі статті. Стаття ставить за мету обґрунтувати місце сільського туризму в економічному і соціальному розвитку суспільства, показати процес формування агротуристичної діяльності на Волині як умови покращення добробуту села.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Одним із пріоритетних шляхів подолання кризи, що склалась в аграрному секторі, є активізація сільського населення в підприємницькій діяльності у невиробничій сфері сільського зеленого туризму. Його становлення та розвиток сприяють системному вирішенню організаційно-економічних проблем, пов'язаних із відтворенням трудового потенціалу в аграрній сфері, формуванням нових напрямів виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції, підвищенням зайнятості сільського населення, зростанням доходів та піднесенням його життєвого рівня [1; 3].

В Україні існують усі передумови для розвитку відпочинку на селі, який можна розглядати як специфічну форму підсобної господарської діяльності у сільському середовищі з використанням природного та культурного потенціалу регіону, або як форму малого підприємництва, що дає можливість певною мірою вирішити проблему зайнятості сільського населення, покращити його добробут, повніше використати природний та історико-культурний потенціал сільської місцевості.

Справа розвитку сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації в сільській місцевості. Сільський туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо).

Українське село має надзвичайно багату історико-культурну спадщину, самобутній побут, даровані природою мальовничі ландшафти, а також лікувально-рекреаційні ресурси. Наші села

багаті індивідуальним житловим фондом та добрими і працьовитими людьми. Водночас гострою проблемою багатьох сіл є зростаючий надлишок робочої сили. У даний час у професійному туристському бізнесі зелений туризм, як дуже дохідний вид діяльності, займає свою визначену нішу на світовому туристському ринку і має немалі обсяги продажів та залучення туристів [2; 18].

Розвиток сільського зеленого туризму зможе забезпечити збільшення реальних доходів селян за рахунок надання послуг з прийому на проживання туристів; облаштування туристичних маршрутів та надання екскурсійних послуг; транспортного обслуговування туристів; егерської діяльності (полювання, аматорське та спортивне рибальство); надання послуг з прокату туристичного спорядження; виробництва та реалізації туристам екологічно чистих продуктів харчування, надання кулінарних послуг; реалізації товарів народних промислів; проведення культурно-розважальних заходів з урахуванням історико-етнографічної спадщини (анімації) [3].

Великі перспективи для розвитку сільського зеленого туризму має Західне Полісся, а саме Волинь, яка багата унікальними природними умовами і рекреаційними ресурсами. Волинь надзвичайно цікава в етнографічному та історичному аспектах. Вітчизняні фахівці в галузі рекреаології досить високо оцінюють ступінь естетичної привабливості волинських ландшафтів, що робить місцевий туристичний продукт висококонкурентним на ринку сільського туризму [4].

Особливою туристичною привабливістю на Волині користуються природні та великі штучні водойми, лісовкриті території та природні національні парки. Насамперед, це Шацькі озера (Кримне, Красинець, Кругле, Соминець, Луки, Чорне Велике, Перемут, Пісочне, Пулемецьке, Климовське, Люцимир та інші), де багато різної риби, а в лісах – багатство грибів, ягід і чистого повітря.

Привабливим є село Рокині, на території якого відтворено волинське село, яким воно було 200 років тому, з предметами побуту, будівлями під відкритим небом. Берестечко як місце подвигу запорізького козацтва в битві з польським військом Яна Казимира. Володимир-Волинський – найдавніше місто України,

засноване князем Володимиром Святославичем, де збереглося багато споруд, церков і будівель, що датуються з X століття. Майже тисячолітній вік обласного центру Волині Луцька багатого історією, збереженими пам'ятками та музейними експонатами.

Подорожуючи по Волині, можна зупинитися в багатьох населених пунктах і кожен з них вразить своїми неповторними традиціями, легендами та унікальними природними ландшафтами.

Витоки агротуризму Волині пов'язані з селом Жидичин Ківерцівського району. Перша літописна згадка про нього датується 1227 роком. В 1563 році йому було надане Магдебурзьке право. Село Жидичин є свідком з'їзду монархів Європи. Оскільки в Луцьку не було можливості всіх розмістити, тому дехто жив у розкішній резиденції духовенства, приміщення якої й досі збережене, хоча в аварійному стані. Про причетність села до високої культури свідчить старовинний храм, де зберігаються рідкісні ікони [5; 3].

Розвиток агротуристичної діяльності на Волині розпочинається з 2000-х років і ставить за мету скоротити безробіття на селі. Так, у 2003 р. був реалізований проект «Зменшення жіночого безробіття у селах Ківерцівського району». Серед жителів п'яти сіл, що були відібрані для експерименту (Жидичин, Озеро, Холоневичі, Берестяни і Хорлупи), багато безробітних жінок. Серед них проведено анкетування а згодом – і навчання веденню агротуристичної діяльності [6, с.3].

Головною перепоною, яка стримує багатьох селян узятися за відпочинковий бізнес, є психологічна налаштованість, яка не завжди дає їм можливість спробувати заробляти гроші нетрадиційним, несільськогосподарським способом. Подолати його допомагають семінари, які служба зайнятості проводить спільно із громадською організацією „Волинські перспективи”, спеціалістами обласного молодіжного центру праці, Волинською дорадчою службою.

Учасниками семінарів „Сільський «зелений» туризм – альтернатива зайнятості в сільській місцевості”, „Додаткові послуги в сільському туризмі” стали понад 540 безробітних у Любешівському, Горохівському, Камінь-Каширському, Ратнівському, Шацькому, Турійському, Любомльському районних

центрах зайнятості. Сьогодні в області зареєстровано 67 гостинних агросадиб, які розміщені в 13 районах. Найбільше їх у Ківерцівському (17), Ковельському (11), Шацькому (9), Маневицькому (8), Любомльському, Турійському (по 6), Ратнівському (5) районах [7; 10].

Економічними причинами, що спонукають волинян розпочати власну справу в агротуризмі, є перенасичення сільської місцевості робочою силою, неспроможність сільськогосподарських підприємств забезпечити своїм працівникам високий рівень зарплат, приховане безробіття. Досвід країн, де агротуризм досить розвинутий, свідчить: обслуговування одного туриста забезпечує роботою 6-7 осіб.

Організація відпочинку у власній агрооселі є одним із напрямків самозайнятості мешканців сільської місцевості. Як показує практика, сім'я, яка починає працювати у сфері сільського туризму, не лише вирішує проблему зайнятості, вона сприяє створенню нових додаткових робочих місць у сфері торгівлі, розваг, транспортного обслуговування тощо.

Розуміючи це, три сільські ради Рожищенщини, об'єднавшись, самотужки створили туристичний продукт, для втілення проекту «Магія волинської казки». По трьох селах розроблені маршрути за двома напрямками – релігійним і казковим. Туристи можуть відвідати три церкви у селах Переспа, Любче та Рудка-Козинська, де священники проводять екскурсію, розповідають історію храму й ікон, а також дають своєрідні уроки живої віри.

Протяжність маршруту 12 кілометрів, які символічно пов'язують з дванадцятьма апостолами. Для туристів, що подорожують пішки, через кожен кілометр облаштована зупинка, помічена знаком і розповіддю про учнів Христа. Даний церковний маршрут допомагає духовному збагаченню відпочиваючих.

Другий напрямок пов'язаний із казкою. У трьох селах дітям пропонують переглянути уривки з «Рукавички», «Івасика-Телесика», «Кози-Дерези». Також під час подорожі відпочивальники – малеча та батьки – відвідують театралізовані ярмарки виробів народних умільців, продуктові ринки сільських господинь, алеї народних крамничок.

У селі Любче туристи можуть відвідати давньоруське городище XI–XIII століть, пройтися через романтичні «Ворота мрій», що мають здійснити найзаповітніші бажання тим, хто зав'яже на них кольорову стрічку. Між Переспоею та Любчим працює кінне таксі. Для діток із міста воно є справжньою екзотикою. Селяни задоволені, адже розпочатий проект дає шанси на відродження села. Якщо у 2013 р. організатори були спроможні прийняти тільки три групи відпочивальників, то у 2014 р. вже мають можливість прийняти 30 груп туристів [8].

Географічне розташування окремих прикордонних районів сприяє розширенню міжнародних зв'язків, відкриває нові шляхи для просування туристичного продукту на світовий ринок. Так, з 2013 р. на Любомльщині реалізуються чотири проекти із залучення інвестиційних коштів в район, що дають можливість розвитку зеленого туризму. Один з них «Польсько-українська співпраця зі сприяння розвитку туризму на прикордонній території», що діятиме на території Гушанської сільської ради.

В реалізації проекту братимуть участь чотири польські гміни: Лешньовіце, Дорогуськ, Войславіче і Жмудж. Головним об'єктом, де відбуватимуться основні заходи проекту, є Гушанське озеро. Зокрема, біля водойми планується облаштувати туристично-рекреаційну зону відпочинку. В майбутньому тут передбачається спорудити кемпінг зі спортивними майданчиками, облаштувати пляж та автостоянку на 20 автомобілів. Окрім того, організовуватимуться культурно-масові заходи за участю українців і поляків, практикуми та семінари, спрямовані на заохочення та пізнання взаємних культурних цінностей, традицій, проведення туристичних екскурсій на територіях Волинської області та Люблінського воєводства [9].

За останні роки кількість сільських садиб на Волині, що надають послуги у сфері сільського туризму, постійно зростає. Так, якщо у 2000 р. підприємства сфери сільського туризму на Волині ще не були зафіксовані, то у 2005 р. такі послуги надавали 10 підприємств, у 2006 р. – 20, 2007 р. – 42, 2008 р. – 75, 2009 р. – 115, 2010 р. – 130, 2011 р. – 226 підприємств [10; 92]. Наведена динаміка свідчить про зростання чисельності підприємств сфери

сільського зеленого туризму на Волині у 2011 р. у 22,6 раза порівняно з 2000 роком.

Нині осередки агротуризму створені в Ківерцівському, Шацькому, Турійському, Рожищенському, Ковельському, Любомльському та інших районах області. З метою популяризації такого роду діяльності обласним центром зайнятості ведеться просвітницька робота. Проводяться зустрічі з людьми, які змогли успішно реалізувати власні підприємницькі ініціативи. Їх перший досвід зібраний у виданні «Каталог підприємливих ідей безробітних Волині». Створений фоторяд «Підприємливі люди волинського села», видані збірки матеріалів про сільські територіальні громади «Досліджуємо та аналізуємо, щоб сприяти».

Заохочують волинян займатись агротуризмом і засоби масової інформації. На телебаченні, зокрема, періодично транслюється передача: «Зелений туризм: пропозиції державної служби зайнятості». Районні центри зайнятості допомагають знайомити волинян із яскравими прикладами самозайнятості наших краян та цікавими бізнес-ідеями.

Висновки. Таким чином, сільський зелений туризм у сучасних соціально-економічних умовах є інструментом стабільного розвитку села. Відпочинок у селі можна розглядати як специфічну форму підсобної господарської діяльності в сільському середовищі з використанням природного та культурного потенціалу регіону.

1. Впровадження сільського зеленого туризму в навчальний процес/ Куліковський Б.Б. – К. Геопринт, 2008. – 60 с.
2. Можливості працевлаштування молоді у сфері зеленого туризму: методичні рекомендації щодо започаткування власної справи / [за заг. ред. О.В. Кулініча]. – Х.: Інститут соціальної політики регіону, 2011. – 124 с.
3. Соколенко С. І. Особливості діяльності та розвитку об'єктів зеленого туризму у регіонах та проблеми створення міжнародних кластерів у цій галузі//Електронний ресурс: режим доступу: ucluster.org/blog/2010/12/osoblivosti-diyalnosti-ta-rozvitku-ob'ehktiv-zelenogo-turizmu-u-regionakh-ta-problemi-stvorennya-mizhnarodnikh-klasteriv-u-cijj-galuzi/
4. Коротинський Д. В. Аналіз природних рекреаційних ресурсів волинської області для цілей сільського туризму /Д. В. Коротинський // Поліська дослідна станція [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/vldau/APK/2012_19_2/files/12kdvfrt.pdf

5. Блінова В. Зелений туризм допоможе вижити селу // Волинь (№632). – 24 квітня. – 2007.
6. Зубчук Катерина. У гостинних садибах села Жидичин// Волинь (№195). – 25 травня. – 2004.
7. Блінова В. За досвідом – до сусідів / В. Блінова // Волинь. – 2007. – 5 червня; Блінова В. Зелений туризм знаходить дорогу до села // Волинь (№648). – 5 червня. – 2007.
8. Сільський туризм на Волині орієнтований на релігію і казку. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.volynnews.com/news/society/silskyi-turyzm-na-volyni-oriyentuyetsia-na-relihiu-i-kazku/>
9. Надія Акіф'єва. Прикордонна співпраця для розвитку зеленого туризму Любомльщини. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/vol/control/uk/publish/article;jsessionid=F064AD13D572E986BF93D83F5C6B023D?art_id=91897&cat_id=366755
10. Забуранна Л.В. Особливості туристично-підприємницької діяльності в аграрній сфері Карпатського економічного району / Л.В. Забуранна // Сільський розвиток. – 10-12'2012 – С. 89–93.